

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1 ^ο Κεφαλαίο Ιστορική αναδρομή της πόλης της Λαμίας	σ:1-5
2 ^ο Κεφαλαίο Ιστορική αναδρομή Κάστρου	σ:6-9
3 ^ο Κεφάλαιο Εξωτερική επισκόπηση Παλαιοχριστιανικά-Βυζαντινά Τμήματα Προσθήκες από τους Φράγκους και τους Καταλανών Συμπληρώσεις Τούρκων	σ:10-12 σ:13-16 σ:17 σ:18
4 ^ο Κεφάλαιο Εσωτερική διάταξη - Τομείς του Κάστρου Σκοπιμότητα Τομών Διατηρούμενη φυλακή – Ίχνη Τζαμιού Οθωνικός στρατώνας	σ:19 σ:20 σ:21 σ:21-22
5 ^ο Κεφάλαιο Οι πύλες της Ακρολαμίας – Η ανατολική πύλη Η βόρεια πύλη Η αμυντική σκοπιμότητα της διάταξης του περιβόλου	σ:23 σ:24 σ:25-26
6 ^ο Κεφάλαιο Ύδρευση της Ακρολαμίας	σ:27
7 ^ο Κεφάλαιο Διαμόρφωση και περιγραφή των τειχών	σ:28-31
8 ^ο Κεφάλαιο Τα τείχη της Λαμίας Εσωτερικό τείχος Εξωτερικό τείχος	σ:32-34 σ:34-36 σ:37
9 ^ο Κεφάλαιο Εσωτερική διάταξη του κάστρου Διάταξη στρατώνα	σ:38-39 σ:40-46
10 ^ο Κεφάλαιο Η αποκατάσταση των στρατώνων στο Κάστρο και η μετατροπή αυτών σε Μουσείο Αποκατάσταση φέροντος οργανισμού του κτιρίου- Ιδιαίτερα προβλήματα	σ:47-49 σ:49-51
Φωτογραφικό υλικό	σ:52-62

1 ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ ΤΗΣ ΛΑΜΙΑΣ

Η Λαμία είναι κτισμένη κλιμακωτά στις νότιες παρυφές της Όρθους, ανάμεσα σε δύο λόφους: του Κάστρου στα ανατολικά και του Αγίου Λουκά στα δυτικά. Η στρατηγική της θέση στο σταυροδρόμι βόρειας, νότιας και κεντρικής Ελλάδας, σε σημείο κλειδί για τον έλεγχο της κοιλάδας του Σπερχειού, έπαιξε καθοριστικό ρόλο στην ιστορική της εξέλιξη και την μετέτρεψε αλληπάλληλες φορές σε πεδίο συγκρούσεων των κατά καιρούς μεγάλων δυνάμεων¹.

Με βάση τη μυθολογία, η Λαμία κτίστηκε από το Λάμιο υιό του Ηρακλή και της Ομφάλης ή από τη «Λαμία βασίλισσα των Τραχίνιων και κόρη του Ποσειδώνα.

Σε αντίθεση με τους ιστορικούς που θεωρούν ότι κτίστηκε από τους Μολείς μετά το 426 π.χ. .Σ' αυτό βρίσκεται σύμφωνη και πολυγωνική δομή ενός μέρους του δυτικού τοίχους του φρουρίου που είναι ο πιο εύχρηστος τρόπος δομής της τελευταίας τριακονταετίας του 5ου αιώνα π.Χ.

Η Λαμία όπως και πολλές πόλεις κατά την αρχαιότητα είχε τείχη τα οποία την περιέβαλαν, όπως επίσης είχε και ακρόπολη. Η έκταση της πόλης υπολογίζεται σε 804 στρέμματα, το σχήμα της ήταν ελλειψοειδές με μεγαλύτερο αξονικό μήκος 1280 μέτρων.

¹ ΜΑΡΙΑ-ΦΩΤΕΙΝΗ ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ, «ΤΟ ΚΑΣΤΡΟ ΤΗΣ ΛΑΜΙΑΣ», ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ [ΤΑΜΕΙΟ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΠΟΡΩΝ ΚΑΙ ΑΠΑΛΛΟΤΡΙΩΣΕΩΝ], ΑΘΗΝΑ 1994, σ:6-11.

Το 356 π.Χ. η Λαμία πέρασε στα χέρια των Μακεδόνων διότι η Θεσσαλία ως και τις Θερμοπύλες κατελήφθησαν από το Φίλιππο.

Το 280 π.Χ. η Λαμία δημιουργεί μια συμμαχία ,την ονομαζόμενη Αιτωλική συμμαχία και μαζί με τον Θαυμακό δημιουργούν δυο οχυρά. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα ,περί του 3ου αιώνα π.Χ. ,να υπάρχει μεγάλη αίγλη ,πλούτος, ευημερία και να κυριαρχεί το όνομα της πόλης .Και οι κάτοικοι της πλέον να ονομάζονται Λαμείς. Μετά την πτώση των Αιτωλών η Λαμία συνδέεται και πάλι με τους Θεσσαλούς.

Εν συνεχεία έρχεται η υποδούλωση από τους Ρωμαίους .Και έτσι το 19ο αιώνα ονομάζεται Σεβαστή .Στην Βυζαντινή εποχή ,όπου ελάχιστα πράγματα είναι γνωστά για την εποχή αυτή ,αντικαθίσταται με το όνομα Ζητούνιον ή Ζητορίνα κατά τους Βυζαντινούς .

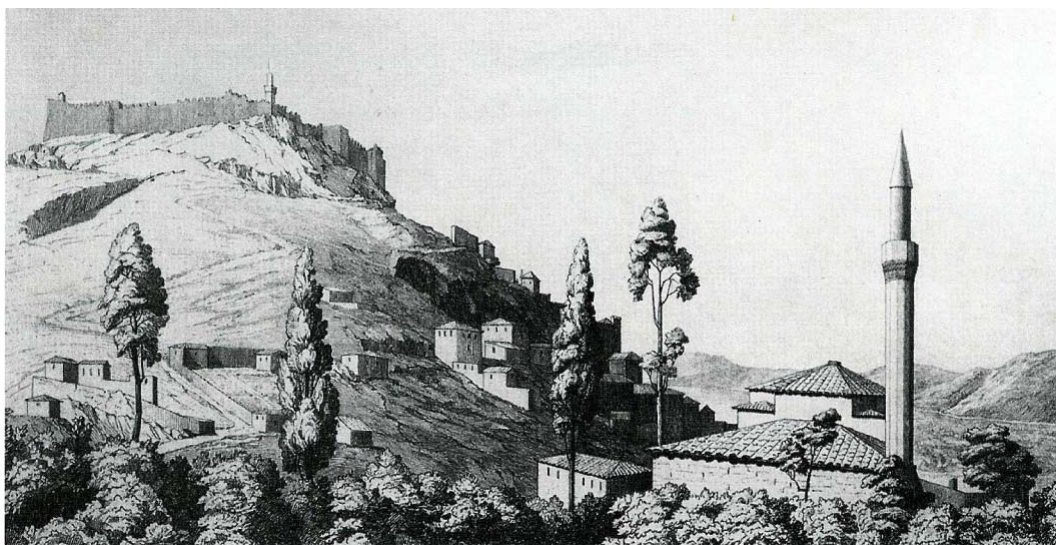
Αργότερα περιήλθε στην κυριαρχία των Ενετών και εν συνεχεία στους Καταλανούς. Κατά την Καταλανοκρατία έχουμε δείγματα τα οποία διασώζονται ακόμη και σήμερα στο κάστρο της Λαμίας ,όπου εκείνη την εποχή είχε σπουδαία σημασία².

Έπειτα η πόλη πέρασε στα χέρια των Τούρκων .Όπου έπεσε σε αφάνεια και φτώχεια κατά την περίοδο αυτή .Οι Έλληνες κατοικούσαν στη νότια πλευρά του λόφου του φρουρίου ,ενώ οι Τούρκοι έμεναν μέσα στο φρούριο και στην ανατολική πλευρά του δυτικού λόφου, για να έχουν υπό την επίβλεψη τους, τους Έλληνες.

² www.lamia.gr/ «Η ΦΘΙΩΤΙΔΑ ΚΑΙ Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ».

Οι κάτοικοι της ανέρχονται στους 3 - 5 χιλιάδες, μεταξύ των οποίων Έλληνες και Τούρκοι. Αφού ήρθε η απελευθέρωση από τους Τούρκους υπήρξαν εμφανή τα σημάδια της επιρροής τους στην Λαμία ,την οποία την έκαναν να μοιάζει περισσότερο με τούρκικη παρά ελληνική πόλη.

Παρόλα αυτά όμως, γύρω στο 19ο αιώνα ,επανέρχεται και πάλι η ανοικοδόμηση και η αναδιοργάνωση της πόλης .Αρχίζει να αποκτά το δικό της ύφος ,να ορθοποδεί και να κάνει βήματα ανάπτυξης .Και αυτό διαφαίνεται από μαρτυρίες περιηγητών που την περιγράφουν σαν μια πόλη με τεράστια κίνηση και κατά το PHILIPPON είχε 6.889 κατοίκους. Παράλληλα η Λαμία ακολουθεί μια συγκεκριμένη δόμηση ,σ ´ ότι αφορά το κτίσιμο των σπιτιών, η οποία βασίζεται στον Νεοκλασικισμό³.

Η Λαμία του 1834.Ξυλογραφία από το βιβλίο του A.M. Chevenard <Voyage en Grèce et dans le Levant>,πιν. ΧL.Γεννάδιος Βιβλιοθήκη.

³ ΜΑΡΙΑ ΖΗΣΙΜΟΥ-ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΙΠΕΛΙΑΣ , «ΠΡΟΤΑΣΗ» ,ΤΕΧΝΙΚΟ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ,ΛΑΜΙΑ – ΔΕΚΕΜΒΡΗΣ 1981 ,σ: 1-6.

Από το 1850 μέχρι και τον 20ο αιώνα έχουμε έναν νέο ρυθμό ο οποίος άνθισε εκείνη την εποχή .Και έδωσε ένα ευχάριστο πολεοδομικό σύνολο το οποίο περιτριγύριζε τις 4 πλατείες της πόλης.

Σε αντίθεση με σήμερα όπου λόγο έλλειψης σωστού σχεδιασμού έχει εξελιχθεί σε μια τσιμεντούπολη ,που σταθερά οδηγεί στην καταστροφή της πόλης και στις ανύπαρκτες πηγές πρασίνου .Αφού και οι ελάχιστοι χώροι ,που προβλεπόταν από το σχέδιο πόλεως ,οικοδομούνται ο ένας μετά τον άλλον .

Σήμερα υπάρχουν 5 πλατείες η «Ελευθερίας» ,η «Πάρκου» ,η «Λαού», η «Διάκου» και η «Θεάτρου»,καθώς και κάποιοι πνεύμονες πρασίνου ,ένας από αυτούς είναι και ο λόφος του κάστρου ,στα βορειοανατολικά της πόλης ,το οποίο είναι κτισμένο πάνω στα ερείπια των Αρχαίων τειχών .

2 ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΚΑΣΤΡΟΥ

Παλαιότερα υπήρχαν δύο κάστρα ,το ένα ήταν ακριβώς απέναντι από το άλλο .Το πρώτο βρισκόταν στο λόφο του Αγίου Λουκά και το άλλο απέναντι σ' ένα χαλκομέτωπο βράχο. .Και τα δύο ενώνονταν μ' ένα οδοντωτό τοίχο, ο οποίος έφθανε και ενωνόταν στα δυο θέατρα και έσμιγαν στην οδό Υψηλάντου, που ήτανε ποτάμι το όποιο περικλειόταν από πετρόχτιστα, σκαλιστά γεφύρια, πέντε στο σύνολο⁴ .

Το κάστρο που βρισκόταν στο βράχο του Αγίου Λουκά έπεσε ,ισοπεδώθηκε και στη θέση του υπάρχει σήμερα το γραφικό εκκλησάκι του ομώνυμου Αγίου .

Το δεύτερο κάστρο που υπάρχει μέχρι σήμερα , χρονολογείται γύρω στον 6ο αιώνα π.Χ. .Από τότε που οι Μαλιείς κατοίκησαν την πόλη τούτη, το ονομάσανε Ακρολαμία .Όπου πολλοί το ζηλέψανε και το κατακτήσανε. Πέρασε σε χέρια Βυζαντινών ,Φράγκων ,Καταλανών ,Τούρκων και όλοι έβαλαν τη δική τους πινελιά και άφησαν το δικό τους στίγμα .Το επιβλητικό αυτό χτίσμα βρίσκεται πάνω σ' ένα βράχο που έχει υψόμετρο 210μ⁵.

Κατά την εποχή του Ιουστινιανού και μέχρι την άλωση της πόλης από τους Φράγκους οι Βυζαντινοί λέγεται ότι είχαν δημιουργήσει μεσαιωνικό κάστρο⁶.

⁴ ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΤΑΞΙΑΡΧΟΥ ΔΑΒΑΝΕΛΟΣ, «ΛΑΜΙΑ:ΤΟ ΧΡΟΝΙΚΟ ΜΙΑΣ ΠΟΛΗΣ» ,ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ &ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ :ΜΙΧΑΛΗΣ ΙΕΡΟΝΥΜΙΔΗΣ , ΑΘΗΝΑ 199 ,σ.: 163-164.

⁵ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΔΕΛΤΙΟ ,ΧΡΟΝΙΚΑ 16 (1960), σ:161-162.

⁶ Μαρτυρίες του Καστρολόγου Ι.Θ.ΣΦΗΚΟΠΟΥΛΟΥ.

Μετά την κατάληψη από τους Φράγκους ο Βονιφάτιος ο Μομφεράτιος έφτιαξε σ' αυτό μια βαρονία και την παρέδωσε στον ιερό πόλεμο των Ναϊτών.

Αν και έγινε επισκευή του κάστρου από τους Φράγκους επέστρεψε γρήγορα και πάλι στους Έλληνες το 1233, χάρη στον Θεόδωρο Άγγελο Δούκα Κομνηνό.

Το 1275 πέρασε στα χέρια του Γουλιέλμου Ντε Λα Ρος από δωρεά του προηγούμενου και του Ιωάννη Ντε Λα Ρος και εν συνεχεία ξαναπερνά στα χέρια των Φράγκων μέχρι και το 1311 όπου βρίσκεται στην κατοχή του Βάλτερ Ι που είναι Δούκας των Αθηνών. Έπειτα από τον θάνατο του Βάλτερ Ι περνά στα χέρια του Έλληνα Δούκα Ντων Πατρών Ιωάννη ΙΙ Άγγελου Δούκα Κομνηνού. Μετά το θάνατό του, το 1318, καταλαμβάνεται από τον Γενικό Βικάριο του Καταλανικού Δουκάτου των Αθηνών τον Αλφόνσο Φάρδιγ.

Από το 1319 ως το 1393 το κάστρο έμεινε στα χέρια των Ισπανών (Καταλανών). Το 1393 καταλαμβάνεται από τους Τούρκους οι οποίοι προσκλήθηκαν από τον επίσκοπο του Ζητουνίου Σάββα, τον οποίο χειροτόνησε ο Μητροπολίτης Λάρισας. Μετά από την ήττα του Σουλτάνου Βαγιαζήτ του Α' και το θάνατό του το 1403 το κάστρο καταλαμβάνεται από το Δεσπότη του Μιστρά Θεόδωρο Ι. Παλαιολόγο. Μάλιστα την κατάληψη αυτή αναγνώρισε ο Τούρκος Σουλτάνος Σουλεϊμάν.

Από το 1410 - 1423 έγιναν προσπάθειες από τους Τούρκους να το καταλάβουν χωρίς όμως επιτυχία. Τελικά το 1446 περνά στα χέρια των Τούρκων μέχρι και την επανάσταση του 1821.

Μετά από χρόνια το 1833 που η Λαμία περιέρχεται στο νεοσύστατο Ελληνικό Κράτος και ο νέος ρόλος της ως συνοριακό οχυρό και ως κέντρο απελευθερωτικών αγώνων επιβάλλει την καλή οχύρωση του κάστρου⁷.

Επόμενες μαρτυρίες υπάρχουν για την περίοδο 1843 - 1863 όπου κτίσθηκε Οθωμανικός στρατώνας στο κέντρο περίπου του επίπεδου πλατώματος που υπάρχει στην κορυφή του λόφου του κάστρου, πιθανότατα στη θέση όπου παλαιότερα υπήρχε το ανάκτορο του πασά⁸.

Με το από 26-02-1922 Βασιλικό διάταγμα το κάστρο της Λαμίας κηρύχθηκε ως ιστορικό διατηρητέο μνημείο. Στα έγγραφα του Ταμείου Εθνικής αμύνης αναφέρεται ότι από το 1929 όπου το κτίριο περιήλθε στην κυριότητα του ΤΕΘΑ μέχρι και το 1941 χρησιμοποιούνταν ως Κέντρο νεοσύλλεκτων (στρατώνας) οπότε και εγκαταλείφθηκε⁹.

Το 1956 παραχωρήθηκε από το ΤΕΘΑ έκταση 612 τ.μ. για την δημιουργία ραντάρ από τον ΟΤΕ για ανάγκες του ΝΑΤΟ, ανατολικά του στρατώνα και μέσα στο χώρο του κάστρου. Το κτίριο αυτό κατεδαφίστηκε το 1985 - 86 για την ανάπλαση του Χώρου του Κάστρου.

Ενδιάμεσα και κατά το έτος 1957 είχε ζητηθεί από το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας η κατεδάφιση του στρατώνα. Το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, που ήταν αρμόδιο εκείνη την εποχή για τα μνημεία σε

⁷ Κατά την ελληνική επανάσταση σ' όλες τις μάχες της γύρο περιοχής η Λαμία ήταν έδρα και ορμητήριο των Τούρκων. Τρ. Παπαναγίωτου , ο.π. σ :73-95.

⁸ Ο περιηγητής *Pulker Muskan* που πέρασε από τη Λαμία το 1836, αναφέρει την ύπαρξη του ανακτόρου του Πασά που χρησιμοποιόταν τότε ως στρατώνας και που ένα τμήμα του ήταν ερειπωμένο.

⁹ ΜΑΡΙΑ-ΦΩΤΕΙΝΗ ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ,«ΤΟ ΚΑΣΤΡΟ ΤΗΣ ΛΑΜΙΑΣ» ,ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ [ΤΑΜΕΙΟ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΠΟΡΩΝ ΚΑΙ ΑΠΑΛΛΟΤΡΙΩΣΕΩΝ] , ΑΘΗΝΑ 1994 ,σ : 6-11.

συνεννόηση με το Δήμο Λαμιέων, σε έκθεσή τους είχαν ζητήσει τη μη κατεδάφιση του κτιρίου, λόγω της σύνδεσής του με την ιστορία του τόπου, καθώς και για το μεγάλο καλλιτεχνικό ενδιαφέρον. Ύστερα από συζητήσεις, το ΤΕΘΑ, στις 26-3-1979 αποφάσισε την παράδοση του κάστρου στην Οικονομική Εφορία Λαμίας, ως δημόσιο κτήμα¹⁰.

Και αφού σώθηκε το κτίριο από την κατεδάφιση, κατεβλήθη μια μακροχρόνια προσπάθεια για την ανάδειξη και αξιοποίηση του κάστρου και σήμερα βρίσκεται στο στάδιο της εφαρμογής.

3 ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ

¹⁰ ΓΙΩΡΓΟΣ ΝΤΕΛΛΑΣ , «ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΜΕΓΑΛΩΝ ΑΝΟΙΓΜΑΤΩΝ ΣΤΗΝ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΜΝΗΜΕΙΩΝ», ΤΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΤΩΝ ΣΤΡΑΤΩΝΩΝ ΤΟΥ ΟΘΩΝΑ ΣΤΟ ΚΑΣΤΡΟ Της ΛΑΜΙΑΣ

Το σωζόμενο σήμερα τμήμα της δυτικής πλευράς πολυγωνικού περιβόλου της Αρχαίας Ακρολαμίας με κύριο χαρακτηριστικό στην επιφάνεια το βελόνιασμα των πωρόλιθων μας δίνει τη χρονολογία που κτίσθηκε το Κάστρο, μέσα στα τέλη του 6ου π.Χ. αιώνα ή στις αρχές του 5ου¹¹.

Το σωζόμενο πολυγωνικό τμήμα της Ακρολαμίας.

Μια πυργοειδής προβολή της Ακρολαμίας στην ανατολική πλευρά διατηρείται αμετάβλητη έως και σήμερα. Οι πωρόλιθοι είναι άριστα πελεκημένοι, έχουν ορθογωνική διάσταση (1,20 X 1,60 μ.) και η προσαρμογή τους είναι άριστη, χωρίς να υπάρχει ενδιάμεση συνεκτική ύλη.

,Πρακτικά, ΑΘΗΝΑ 1992, Παράρτημα 33, σ : 336.

¹¹ *ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΔΕΛΤΙΟ, ΧΡΟΝΙΚΑ 16 (1960), σ:161-162.*

Σ' ένα τμήμα, λίγο πιο ψηλό από αυτό έχουν τοποθετηθεί μεταγενέστερα αρκετά δομικά στοιχεία για την ανοικοδόμηση ενός μεγάλου τμήματος του τείχους, και έχει δημιουργηθεί μια ισόδομη τοιχοποιία¹².

Πυργοειδής προβολή στην ανατολική γωνιά της Ακρολαμίας.

Στη βάση της δυτικής πλευράς του κάστρου, σώζεται ένα μεγάλο μέρος του τείχους του οποίου η δομή είναι ισόδομη και οι ορθογώνιοι πωρόλιθοι έχουν υποστεί μεγάλη διάβρωση.

¹² ΤΡΙΑΝΑΦΥΛΛΟΣ Δ.ΠΑΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ ,«ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΜΝΗΜΕΙΑ ΤΗΣ ΦΘΙΩΤΙΔΑΣ » ,Εκδόσεις :ΔΗΜΟΥ ΛΑΜΙΕΩΝ ,ΑΘΗΝΑ 1971 ,σ : 79 – 88.

Ισόδομο τμήμα τείχους ,στη δυτική πλευρά.

Εξωτερικά στους αρμούς της δομής, παρατηρείται γωνιακό λάξευμα, το οποίο σχηματίζει δίεδρη γωνία. Η ανοικοδόμηση της ζώνης του τμήματος έχει γίνει με λίθους από το αρχαίο οχυρό. Σε μικρή απόσταση από τη βάση της ανατολικής πλευράς και της κεντρικής πύλης διακρίνεται ακανόνιστο τραπεζοειδές τμήμα της τοιχοποιίας, όπου παραμένει έως και σήμερα εκτός του περιβόλου της ακρόπολης. Αυτά τα στοιχεία αποδεικνύουν ότι αυτό είναι το αξιολογότερο οχυρό κατά τη διάρκεια του 5ου και 4ου αιώνα π.Χ.

Παλαιοχριστιανικά - Βυζαντινά τμήματα

Σε μεγαλύτερη έκταση διακρινόταν τα τμήματα του Κάστρου που έχουν επισκευασθεί στο τέλος της παλαιοχριστιανικής εποχής.¹³ Συνάμα έγιναν και άλλες συμπληρώσεις και επισκευές στις οποίες έμμεσα αναφέρεται ο ιστορικός Προκόπιος.¹⁴ Αναφέρεται ότι ο αυτοκράτορας Ιουστινιανός πραγματοποίησε διάφορες επιδιορθώσεις του οχυρού μεταξύ της Θεσσαλίας και των Θερμοπυλών. Έτσι θα ήταν αδύνατο να αγνοήσουμε την ιστορική και στρατηγική σημασία του οχυρού της Λαμίας.

Τα στοιχεία που μαρτυρούν τμήματα που ανήκουν στην Παλαιοχριστιανική και Βυζαντινή περίοδο είναι τα εξής :

1. Οπποπλινθοδομή τετράγωνου σχήματος, ανακουφιστικού τόξου το οποίο βρίσκεται πάνω από το χαμηλό υπέρθυρο της Κεντρικής πύλης.

Το ανακουφιστικό τόξο και η αβαθής τετράγωνη κόγχη ,στην ανατολική πύλη.

¹³ (Λαζαρίδης Π. Αρχαιολογικόν Δελτίον (1960), χρονικά 6 : 161

¹⁴ Στο βιβλίο του [«Περί κτισμάτων» IV 3].

2. Η παχιά εσωτερική ενίσχυση των παραστάδων της ανατολικής πύλης, της οποίας το μήκος τους υπερβαίνει τα τρία (3) μέτρα.
3. Οι δύο σωζόμενες αβαθείς κόγχες οι οποίες έχουν ανοιχθεί ανά μία σε κάθε παραστάδα. Επίσης υπάρχει οπτόπλινθο τόξο το οποίο επιστρέφει σ' αυτές. Είναι βέβαιο ότι εκτός της πρακτικής ωφελιμότητας (τοποθέτηση πραγμάτων) εξυπηρετούν και αισθητικούς σκοπούς (διακόσμηση τοίχου)

Αβαθής κόγχη επί της παραστάδος ,στην ανατολική πύλη.

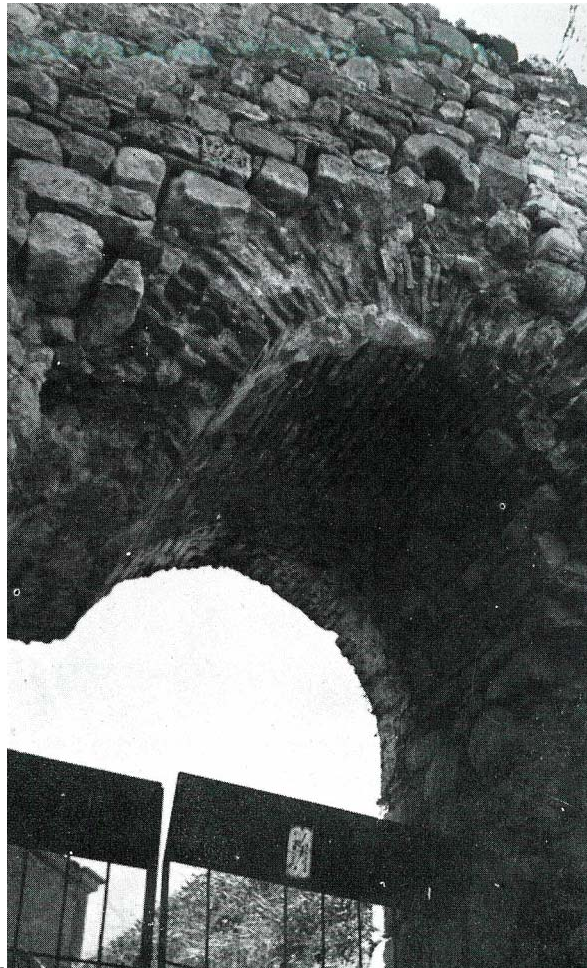
4. Η ύπαρξη θολωτού ημικυλινδρικού υπέρθυρου στο εσωτερικό της πύλης το οποίο είναι κατά 1,60 μ. υψηλότερο του υπέρθυρου της εισόδου¹⁵.

Το θολωτό υπέρθυρο της ανατολικής πύλης.

¹⁵ *ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΔΕΛΤΙΟ ΧΡΟΝΙΚΑ 16 (1960), σ:161-162.*

5. Ημικυλινδρικό οξυκόρυφο υπέρθυρο της βόρειας πύλης, του οποίου κατέστρεψαν ολοσχερώς τη νότια παραστάδα συνεργεία του ΟΤΕ στην προσπάθειά τους να εγκαταστήσουν σταθμό¹⁶.

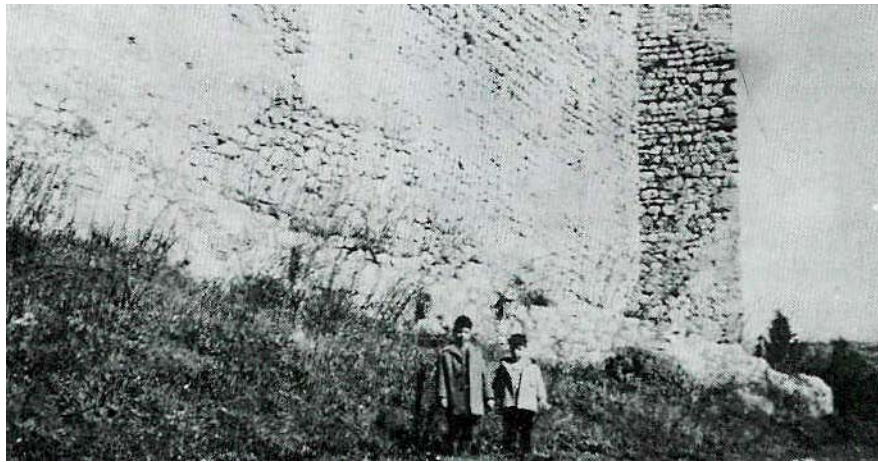
Το θολωτό υπέρθυρο της βόρειας πύλης.

Προσθήκες από τους Φράγκους και του Καταλανούς

¹⁶ Βλέπε 14.

Κατά το 1204 μ.Χ.¹⁷ όταν οι Φράγκοι κατέκτησαν την Ελλάδα, ίδρυσαν διάφορα κρατίδια (δουκάτα.) Μακρυωνία, Βαρονία . Χρησιμοποίησαν το κάστρο του Ζητουνίου (όπως προαναφέραμε ότι μετονομάστηκε από τότε και μετά), αφού προηγουμένως έκαναν κάποιες επισκευές.

Διάσπαρτα τμήματα του κάστρου σώζονται έως σήμερα και δίνουν στον περίβολο του οχυρού μεγαλοπρεπή και επιβλητική μορφή. Το σπουδαίο τείχος της μεσημβρινής γωνίας της ανατολικής πλευράς θυμίζει τα τείχη των σταυροφόρων της Παλαιστίνης. Το ανώτερο μέρος και τα εσωτερικά οχυρωματικά είναι περισσότερο Καταλανικής κατασκευής.¹⁸ Τα τμήματα έχουν κτισθεί από μικρούς λίθους και τα κενά μεταξύ τους έχουν πληρωθεί με μικρά κεραμίδια και αμμοκονίαμα

Νεώτερα τμήματα τείχους της Ακρολαμίαςκατά την Β.Α.πλευρά.

Συμπληρώσεις Τούρκων

¹⁷ Κατά τη Φραγκοκρατία έπαψε να λέγεται Ακρολαμία και μετονομάστηκε σε κάστρο.

¹⁸ 'A.Rubiouliuch', Περὶ των Καταλανικῶν φρουρίων της ηπειρωτικῆς Ελλάδος, Αθήνα 1912, σ.52. (Μετάφραση Γεωργίου Ν. Μουράκι).

Επί Τουρκοκρατίας (1414 - 1832), κατασκευάσθηκε, όπως είναι στη σημερινή της μορφή, η κεντρική πύλη με το τοξωτό υπέρθυρο, καθώς επίσης επισκευάσθηκε και η τετράγωνη οπτοπλινθοδομή του ανακουφιστικού τόξου. Η βόρεια πλευρά φαίνεται πως ενισχύθηκε σημαντικά.

Επίσης σε όλη την ανώτερη ζώνη του περιβόλου διακρίνονται οι προσθήκες που έγιναν κατά την περίοδο αυτή καθώς και οι πολεμίστρες. Αυτά επιβεβαιώνονται από τον Buchon, αποδεικνύοντας τη χρήση του ασβεστοκονιάματος¹⁹ σε τουρκικής οικοδομική τοιχοποιία.

Η τοιχοποιία του κάστρου έχει μέσο πλάτος 1,35 μ. και η κορυφή του τείχους καταλήγει σε οδοντωτές επάλξεις. Εσωτερικά στη βάση των επάλξεων υπάρχει παράδρομος, πλάτους 0,90 - 1,20μ., ο οποίος περιτριγυρίζει το τείχος, ενώ στη νότια πλευρά η κορυφή ευθυγραμμίσθηκε κατά τις πρόσφατες εργασίες αναστήλωσης²⁰.

Το μεγαλύτερο μέρος της Ακρολαμίας εκ βορά (A Rubio Y.Liuch 1912,σ49).

4 ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

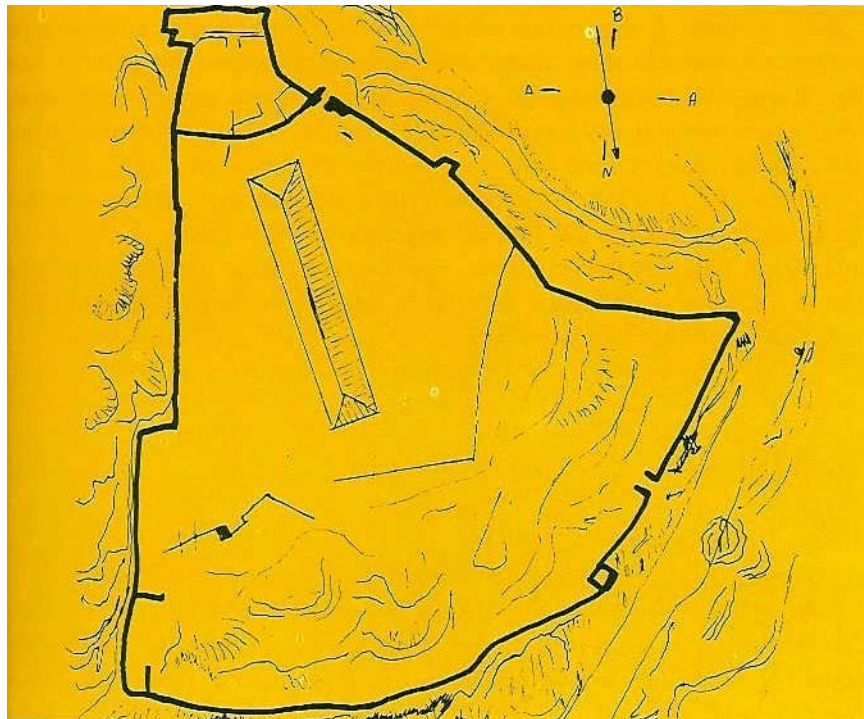
¹⁹ Παπασωτηρίου Ε. 'Το Κάστρο της Λαμίας', *Περιοδικό Φθιώτις* τ.20/21 σ.155.

²⁰ Π. ΛΑΖΑΡΙΔΗΣ «ΕΝΘ.ΑΝΩΤΕΡΩ» σ. 162,

ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΔΙΑΤΑΞΗ

- **Τομείς του Κάστρου**

Κατά τη Φραγκοκρατία το κάστρο διαιρέθηκε σε τρία μέρη με τη βοήθεια δύο εγκάρσιων τειχών. Το ένα έμοιαζε ερειπωμένο και έτεμνε οριζόντια το νότιο τμήμα του Φρουρίου από την ανατολική προς τη δυτική πλευρά, ενώ το άλλο, το οποίο και διατηρείται σε άριστη κατάσταση, μέχρι και σήμερα χωρίζει τον βόρειο τομέα²¹.

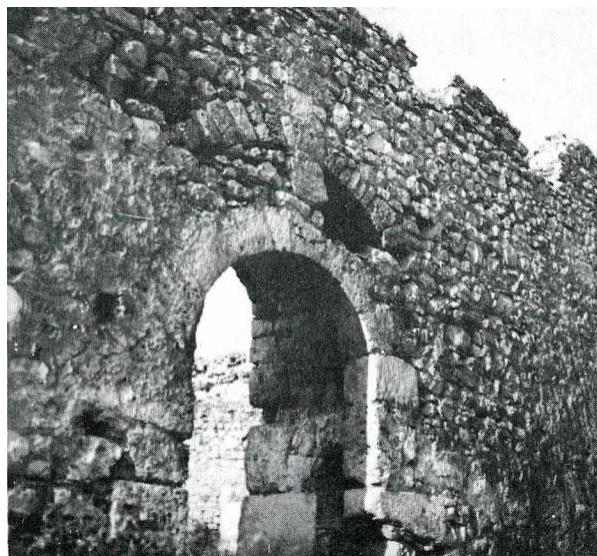
Τοπογραφικό του κάστρου.

- **Σκοπιμότητα τομών**

Εντός του κάστρου δημιουργήθηκαν τρία τμήματα ασφαλείας, εκ των οποίων τα δύο προς τα βόρεια, περιείχαν, λόγω της υψομετρικής διαφοράς που

είχε δημιουργηθεί νοτιοανατολικά, ευχέρεια στην εσωτερική άμυνα σε περίπτωση που θα γινόταν παραβίαση της κεντρικής ανατολικής πύλης από τον εχθρό. Ο βόρειος τομέας ήταν και η τελευταία αμυντική προσπάθεια για την υπεράσπιση του κάστρου. Αυτό αποδεικνύεται και από τον περίδρομο του σωζόμενου εγκάρσιου τοίχου, η ύπαρξη του οποίου προϋποθέτει την οχύρωση σε περίπτωση επίθεσης από το κεντρικό του διαμερίσματος.

Η είσοδος από το κεντρικό στο βόρειο τμήμα γίνεται ως και σήμερα από μια μεγαλοπρεπή πύλη, διαστάσεων 1,90 X 2,70 μ., η οποία διαθέτει υπέρθυρο τοξωτό από πωρόλιθους²².

Η μεγαλοπρεπής είσοδος ,στο βόρειο τομέα της Ακρολαμίας.

- **Διατηρούμενη φυλακή**

Παραπλεύρως της πύλης διατηρείται προσαρμοσμένο στην εσωτερική επιφάνεια του Β Α τείχους, μικρό κτίσμα με κυλινδρική οροφή και με μια χαμηλή

²¹ ΤΡΙΑΝΑΦΥΛΛΟΣ Δ.ΠΑΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ ,«ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΜΝΗΜΕΙΑ ΤΗΣ ΦΘΙΩΤΙΔΑΣ » ,Εκδόσεις :ΔΗΜΟΥ ΛΑΜΙΕΩΝ ,ΑΘΗΝΑ 1971 ,σ. 88.

²² ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΔΕΛΤΙΟ ,ΧΡΟΝΙΚΑ 16 (1960), σ:161-162.

και στενή είσοδο. Στην οροφή του κτίσματος φαίνονται τα έκτυπα του ξυλότυπου που πιθανόν να είχαν χρησιμοποιηθεί είτε σαν πυριτιδαποθήκη είτε σαν κρατητήριο²³.

- **Ίχνη τζαμιού**

Στη νοτιοδυτική γωνία του κάστρου διακρίνεται ένα μιναρές που αποδεικνύει ότι κατά την περίοδο της τουρκοκρατίας είχε κτισθεί ένα τζαμί²⁴, αναγκαίο για την τουρκική φρουρά. Σήμερα στο σημείο αυτό σώζονται μόνο οι τοίχοι.

- **Οθωνικός στρατώνας.**

Στο εσωτερικό του κάστρου υπάρχει ερειπωμένος στρατώνας, που χρονολογείται μεταξύ (1833-1863), ο οποίος χρησιμοποιούνταν μέχρι και το 1940 για την εκπαίδευση των στρατιωτών. Υπάρχουν ως και τις μέρες μας κρίκοι από τους οποίους δένονταν οι ιππείς.

Με βάση τις μαρτυρίες κάποιων ιστορικών και αρχαιολόγων, όπως ήταν ο αρχαιολόγος Philipson που επισκέφθηκε την πόλη το 1833, γράφει ότι: «η γραφική θέα του κάστρου καταστρέφεται από ένα στρατώνα όπου κτίσθηκε στο υψηλότερο σημείο κατά την εποχή του Όθωνα».

Επίσης το 1912 ο αρχαιολόγος και καθηγητής F.Stahlin αναφέρει, σε μια μελέτη του, πως «στο εσωτερικό του κάστρου έχει χαραχθεί η εποχή του Όθωνα μ' ένα τετράγωνο κύβοτο κάποιου στρατώνα ο οποίος καταστρέφει τη

²³ Λαζαρίδης Π. *Αρχαιολογικόν Δελτίον (1960): χρονικά σ, 161*

²⁴ Δημήτρης Νάτσιος «*Τα εν Λαμία τούρκικα τζαμιά*», *Περιοδικό : Στερεά Ελλάδα*.

γραφικότητα του κάστρου»²⁵. Πάνω σ' αυτό αναφέρεται και ο Γάλλος Yves Bequignon, ο οποίος το 1937, σ' ένα σύγγραμμά του αναφέρει για το μεγάλο πλάτωμα του φρουρίου και πως διαθέτει ένα στρατώνα δια χειρός του Όθωνα ο οποίος είναι αόρατος απ' όλες τις πλευρές²⁶.

²⁵ Τα αποσπάσματα των ξένων περιηγητών ελήφθησαν έπειτα από αποστολή του Γ.Πλατή του Δημάρχου Λαμιέων και Βουλευτή προς την εφημερίδα «ΕΠΑΡΧΙΑ».

²⁶ ΤΡΙΑΝΑΦΥΛΛΟΣ Δ.ΠΑΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ, «ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΜΝΗΜΕΙΑ ΤΗΣ ΦΘΙΩΤΙΔΑΣ», Εκδόσεις :ΔΗΜΟΥ ΛΑΜΙΕΩΝ, ΑΘΗΝΑ 1971, σ. 88.